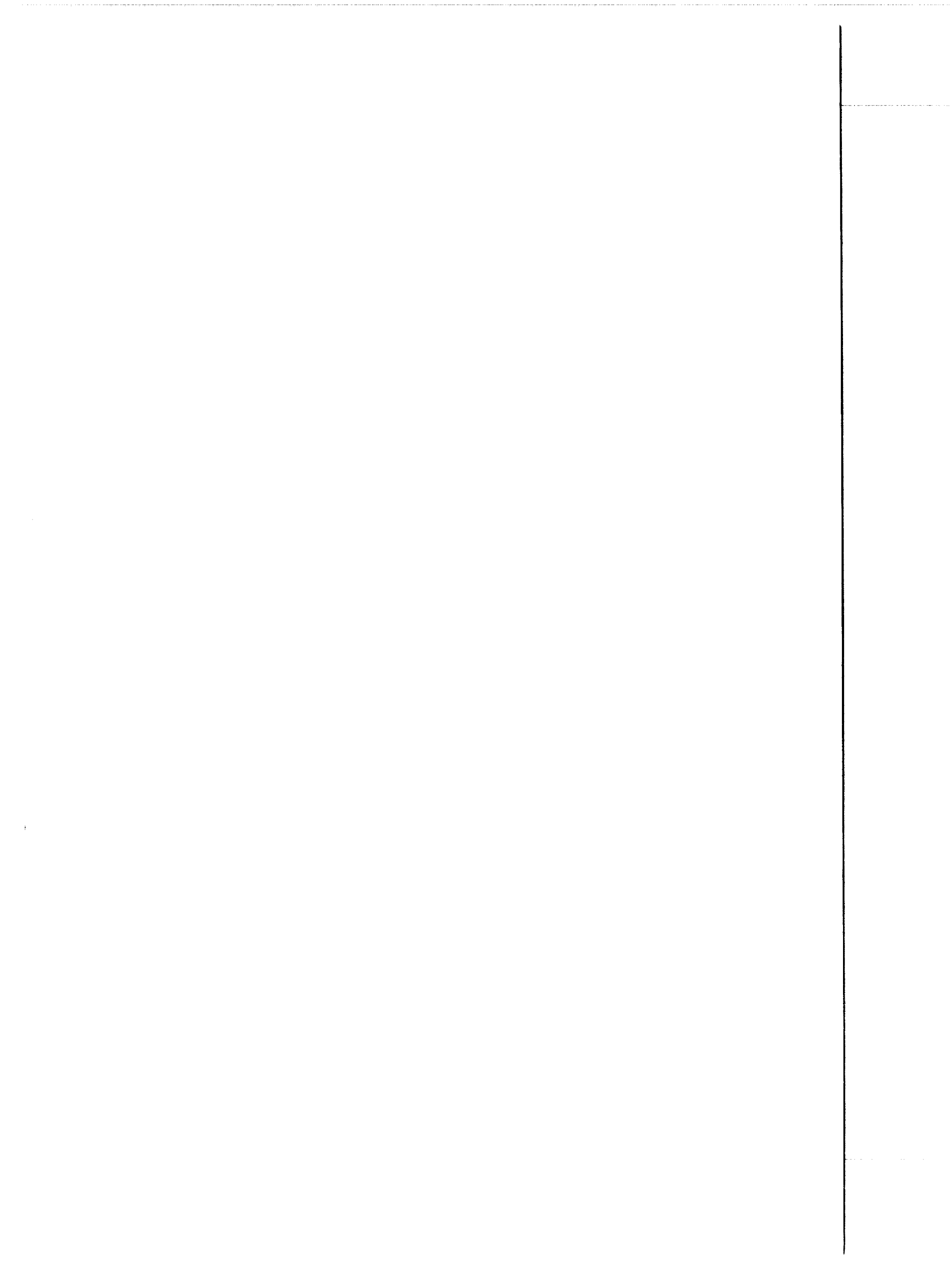
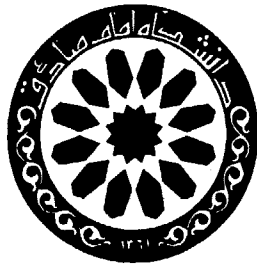

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کتابخانه مرکزی دانشگاه امام صادق (ع)

شماره ثبت
شماره

۱۳۸۱ / ۳ / ۲۰

دانشگاه امام صادق (علیه السلام)

دانشکده الهیات و معارف اسلامی

رساله دکترای الهیات (فلسفه و کلام اسلامی)

نقد و بررسی نظریه تفکیک

محمد رضا ارشادی نیا

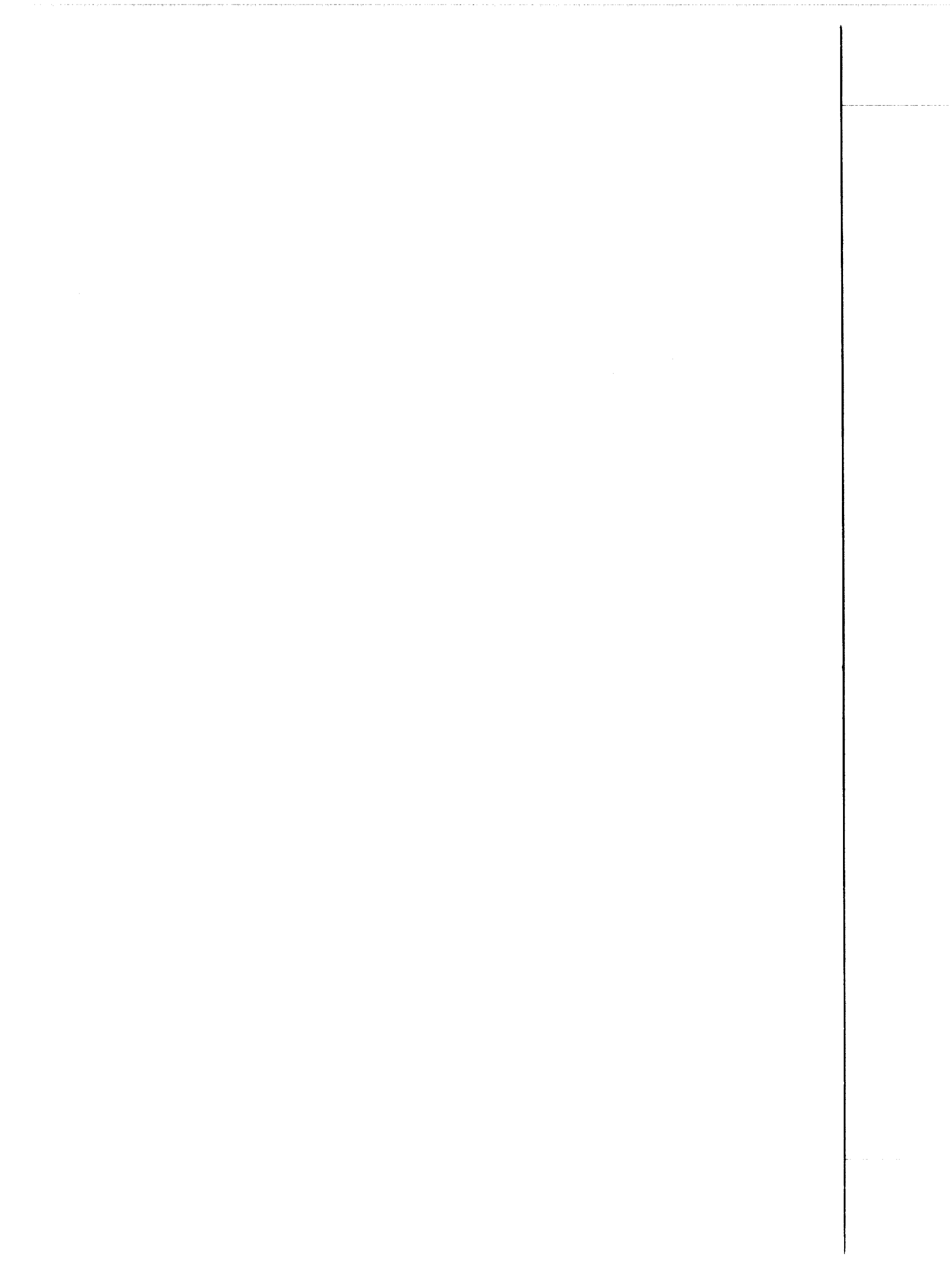
استاد راهنما:

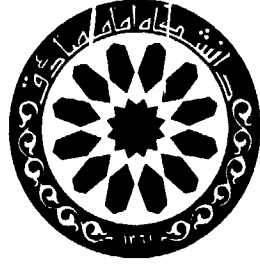
آیت الله سید حسن سعادت مصطفوی

پاییز ۱۳۸۰

۶۰۸۸۱

روز اطلاعات و ارتباطات علمی ایران
مکتب مدرک

دانشگاه امام صادق (علیه السلام)

دانشکده الهیات و معارف اسلامی

رساله دکترای الهیات (فلسفه و کلام اسلامی)

نقد و بررسی نظریه تفکیک

محمدرضا ارشادی نیا

استاد راهنما:

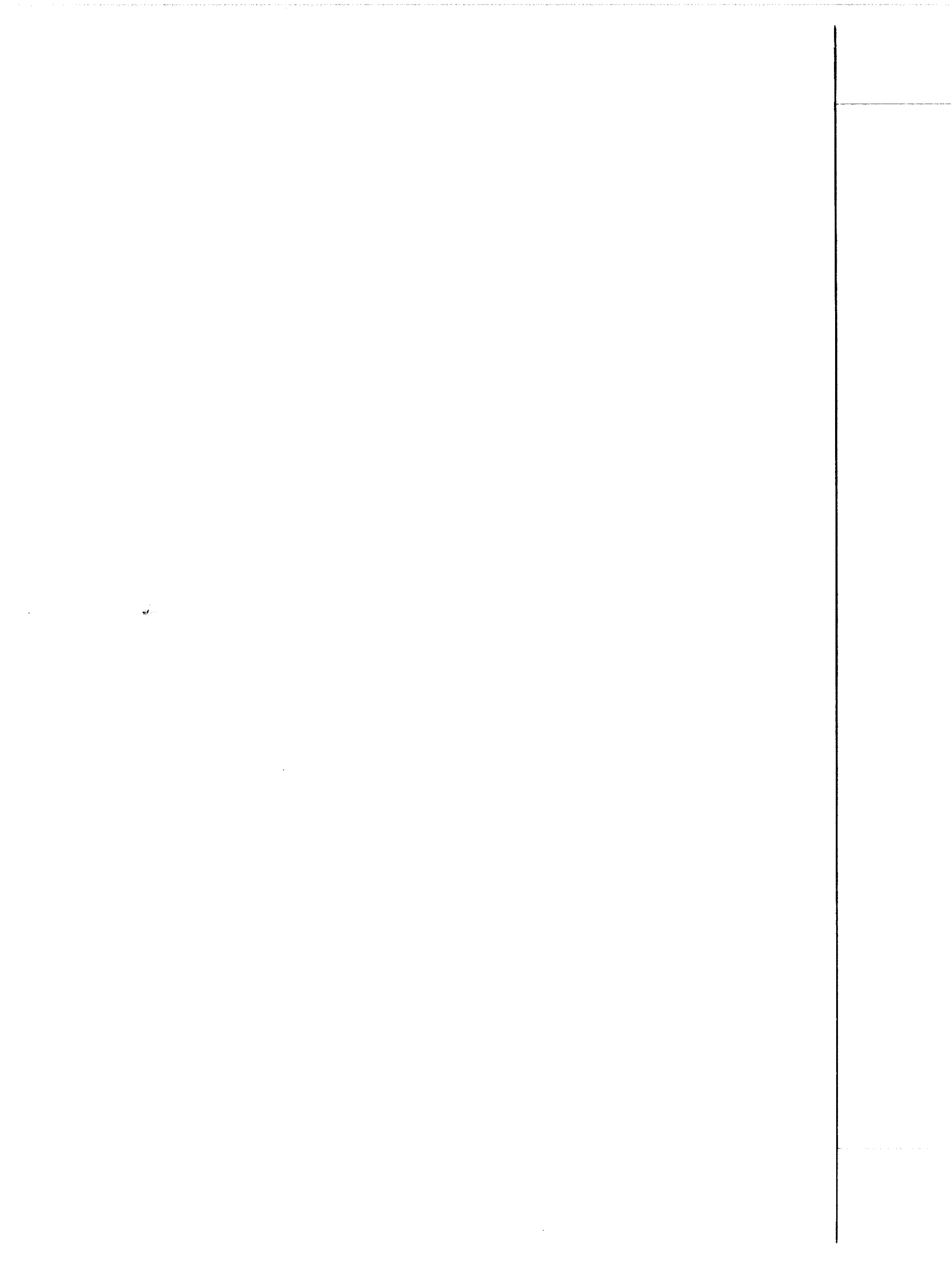
آیت الله سید حسن سعادت مصطفوی

اساتید مشاور:

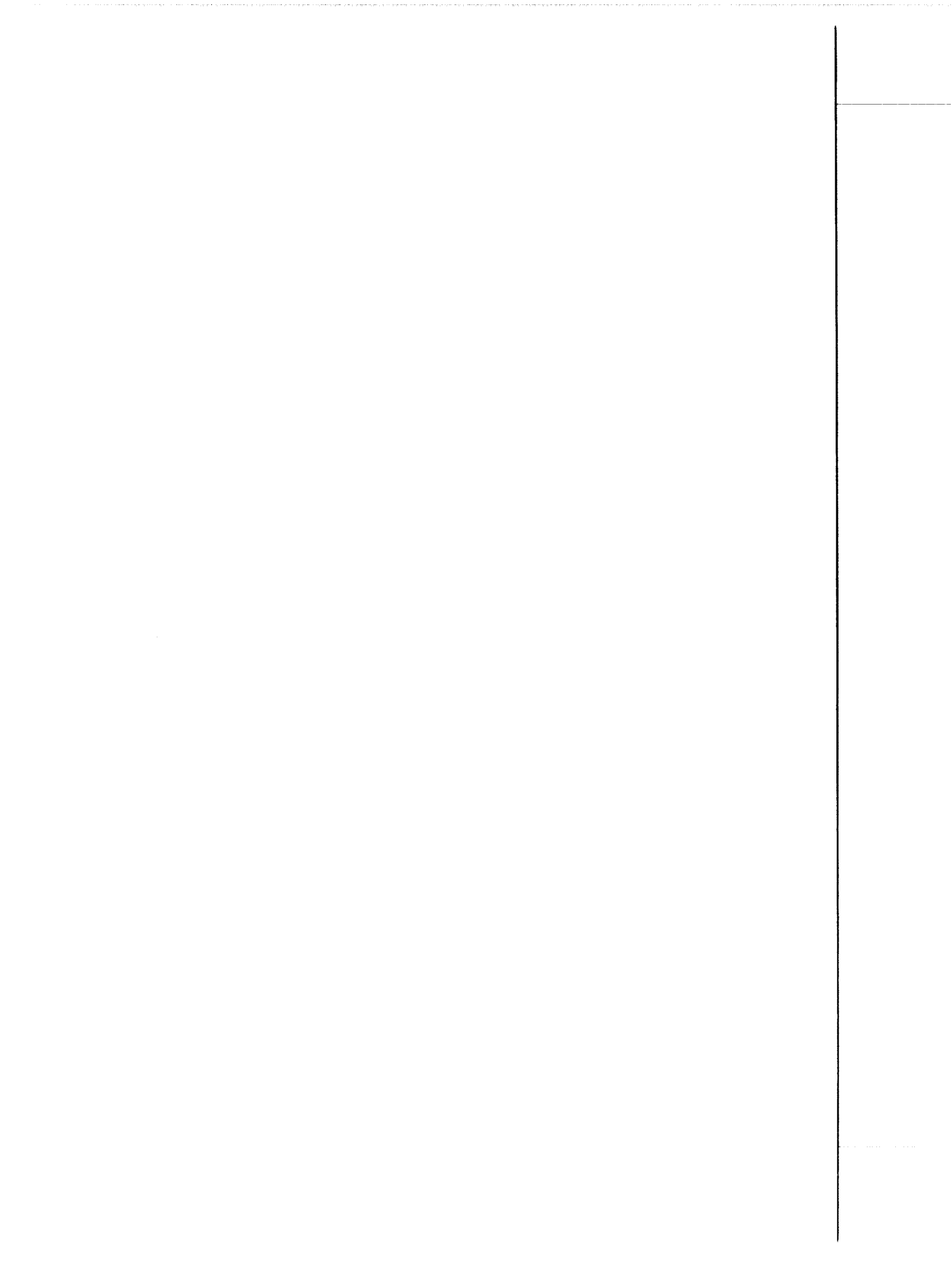
آیت الله سید جعفر سیدان

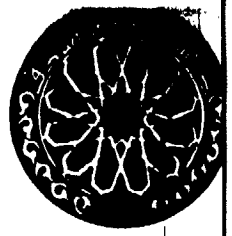
دکتر بیوک علیزاده

پاییز ۱۳۸۰

کلیه حقوق اعم از چاپ و تکثیر، نسخه برداری، ترجمه،
اقتباس و... از این رساله دکتری برای دانشگاه امام
صادق علیه السلام محفوظ است. نقل مطالب با ذکر مأخذ
بلامانع است.

شکال امام صادق علیه السلام

باسمه تعالی

شماره
تاریخ
پرست

تأییدیه اعضای هیات داوران حاضر در جلسه دفاع از رساله دکتری

اعضای هیات داوران نسخه نهایی رساله آقای **محمد رضا ارشادی نیا**

تحت عنوان " **نقد و بررسی نظریه تفکیک** "

را از نظر شکل و محتوی بررسی نموده و پذیرش آنرا برای تکمیل درجه دکتری پیشنهاد می کنند

اعضای هیات داوران نام و نام خانوادگی رتبه علمی محل امضاء

(۱) استاد راهنما : آیه ... سید حسن سعادت مصطفوی دانشیار

(۲) استاد مشاور : آیه ... سید جعفر سیدان

(۳) استاد مشاور : دکتر بیوک علیزاده استادیار

(۴) نماینده شورای

تحصیلات تکمیلی دانشکده : دکتر احمد بادکوبه هزاوه استادیار

(۵) اساتید ناظر :

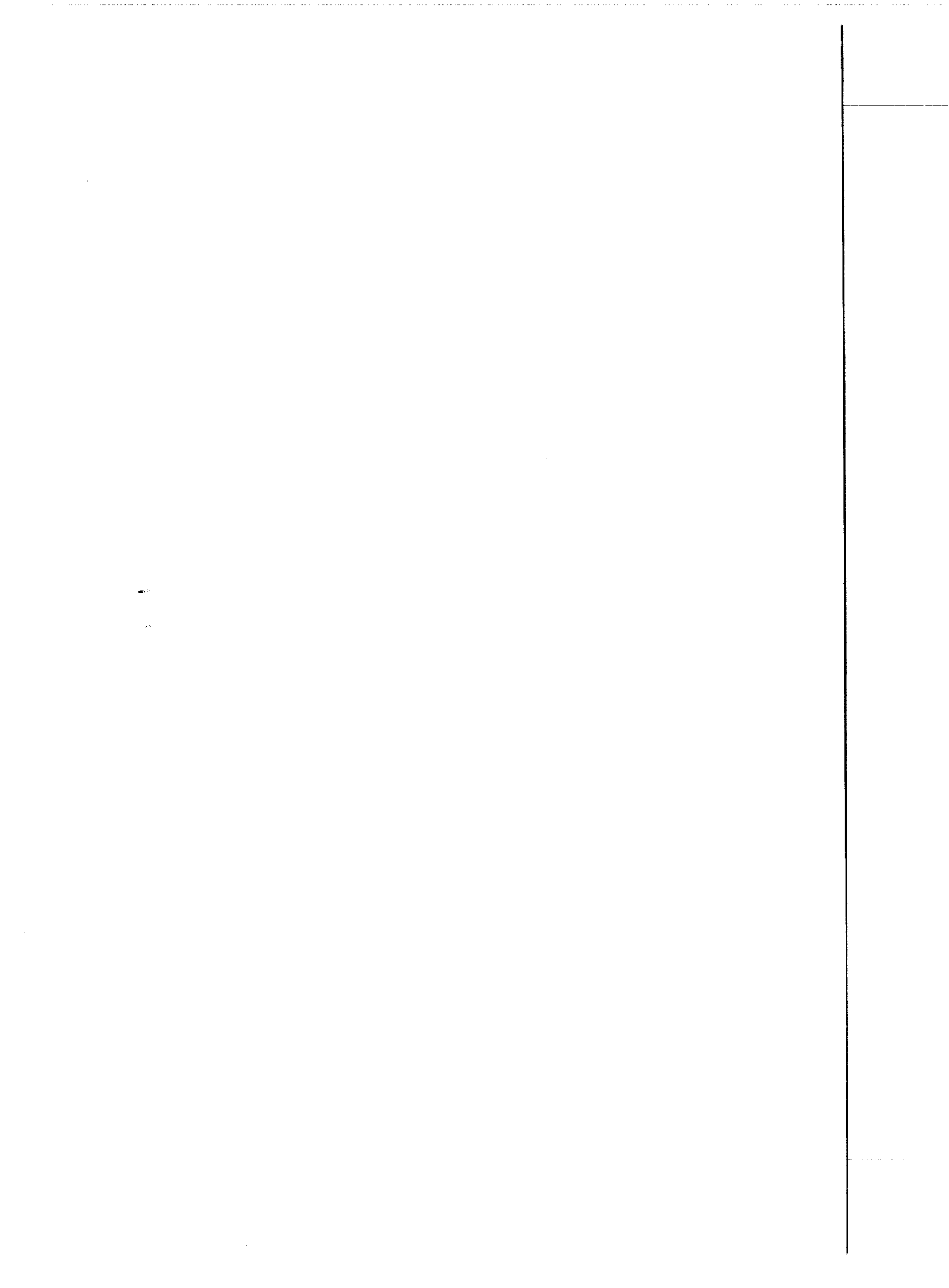
(۱) دکتر غلامحسین ابراهیمی دینانی استاد

(۲) دکتر احد فرامرزی قراملکی استادیار

(۳) دکتر رضا محمدزاده استادیار

(۴) دکتر حسین هوشنگی استادیار

تهران - بزرگراه شهید چمران - پل مدیریت - ص پ ۱۵۹ - ۱۴۶۵۵ تلفن ۰۵-۸۰۹۴۰۰۱ فاکس ۰۹۳۴۸۴

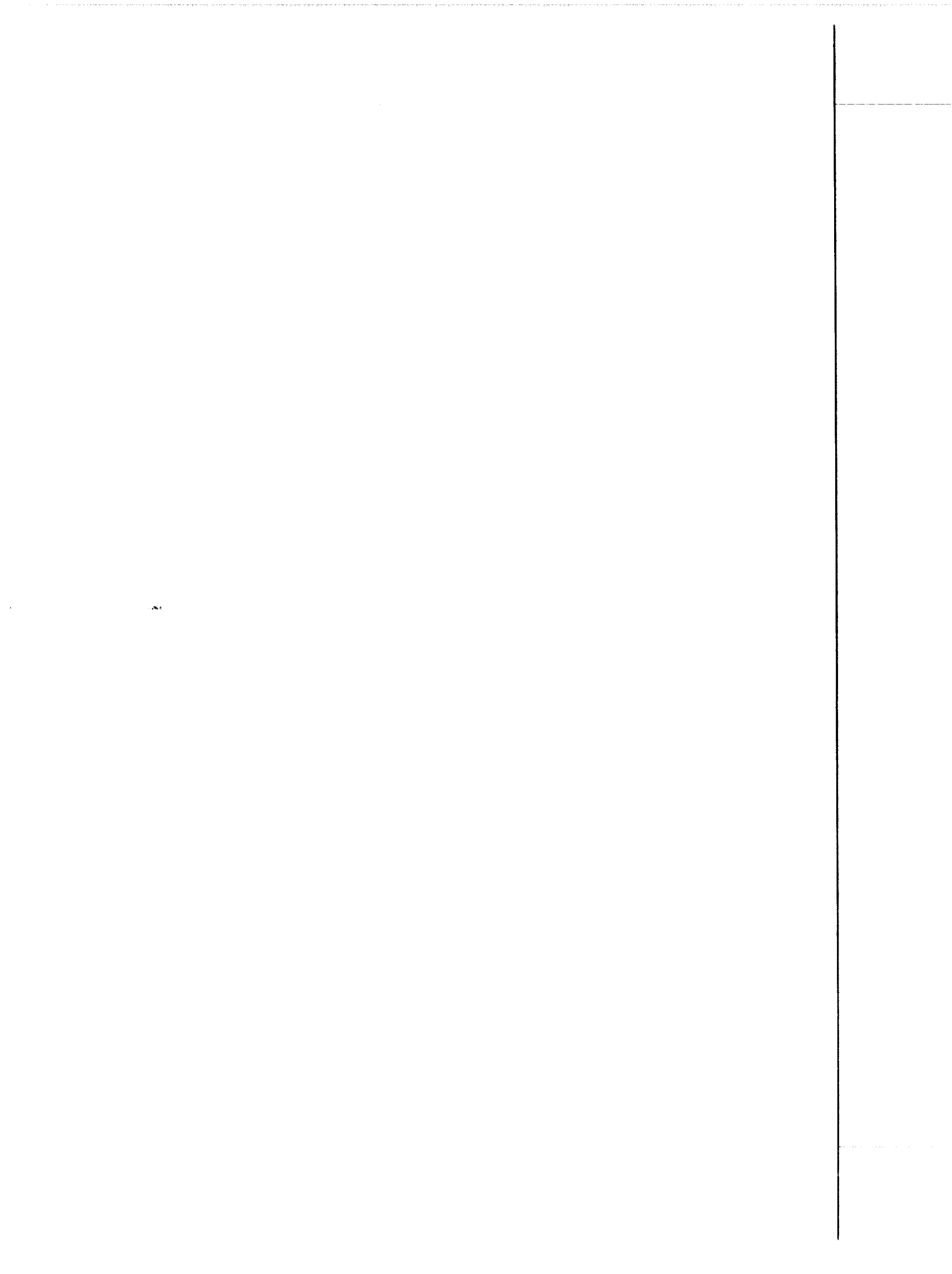

چکیده:

تاریخ پرفراز و نشیب فلسفه پر از معارضه‌های جدی است. تلاش معارضین در پیشبرد مقاصد خویش منحصر به نقد علمی نیست بلکه اغراض و روش‌هایی غیر علمی نیز در این راستا بسیار مؤثر بوده است. ظاهر گرایان همانند برخی متکلمین و گروهی از متدینین، با تحفظ بر ظواهر برخی متون دینی از پیشگامان معارضه با مکاتب فلسفی به شمار می‌آیند. اوج تلاش آنها در ستیز با اندیشه فلسفی را می‌توان در تحذیر دیگران از گرایش به نظریات فلسفی مشاهده نمود. سویه‌های تحذیر بسته به مقتضیات زمان متفاوت بوده است. چنانچه از تردید و تشکیک در مسایل و ایده‌های فلسفی آغاز و به تکفیر و تفسیق صاحبان فکر منتهی می‌شود.

روند معارضه با تفکر فلسفی و عرفانی در سده اخیر توسط برخی عالمان دینی با گرایش به نظریات متکلمین، در خراسان دنبال شده است. به ویژه معارضه با حکمت متعالیه بیش از هر چیز دیگر، همت بزرگان مزبور را به خود مقصور نموده است. سخن از تمایز و تفکیک بین علوم الهی و علوم بشری محور مدعیات و استدلال‌های این جمع می‌باشد. در نظر آنان علوم الهی، علومی است که صرفاً از آموزه‌های دین و بدون کاربرد هیچ اصل عقلانی با مراجعه مستقیم به متون دینی به دست آمده باشد. و علوم بشری همان فلسفه و عرفان است که با توجه به نقش انسان در پدید آمدن و رشد آن علوم، به علوم بشری موسوم می‌باشند. با این انگاره مدت مدیدی "معارف گویی" و "معارف نویسی" در جهت تحکیم تباین انگاری علوم الهی و علوم بشری میدان دار بی‌رقیب عرصه اندیشه در خراسان بوده است. هویت اصیل این دیدگاه را فلسفه ستیزی و عرفان زدایی حاد تشکیل می‌دهد. اگر چه در جهت جستجوی هویت و وجهه جدید برخی هوا داران آرایه‌های منطقی پذیر به آن تعلیق نموده‌اند تا بتوان پس از وجهه ابطال گرایانه، در رجهه اثبات گرایانه این دیدگاه را مدل جانشین برای اندیشه فلسفی و عرفانی به شمار آورد. همین تلاش است که برای ناآشنایان به هویت اصیل این دیدگاه مایه تحسین و اعجاب را فراهم می‌آورد. طی مسیر تحقیق و پژوهش در آثار مکتوب سبب می‌شود تا بدون بیشداوری و به دور از آمیختن رنگ و لعاب به انگاره‌های اصیل این دیدگاه، طول و عرض و شکل و شمایل نظریات مشهود گردد تا قابلیت جایگزینی این نظریات با نظریات مورد معارضه مشخص شود. و میزان موفقیت این دیدگاه در جهت ایجاد یک نظام علمی و متقن محرز گردد.

واژگان کلیدی: معرفت، عقل و علم، وجود، ماهیت، نفس، تجرد، ماده، معاد جسمانی و روحانی، توحید.

«خلاصة»

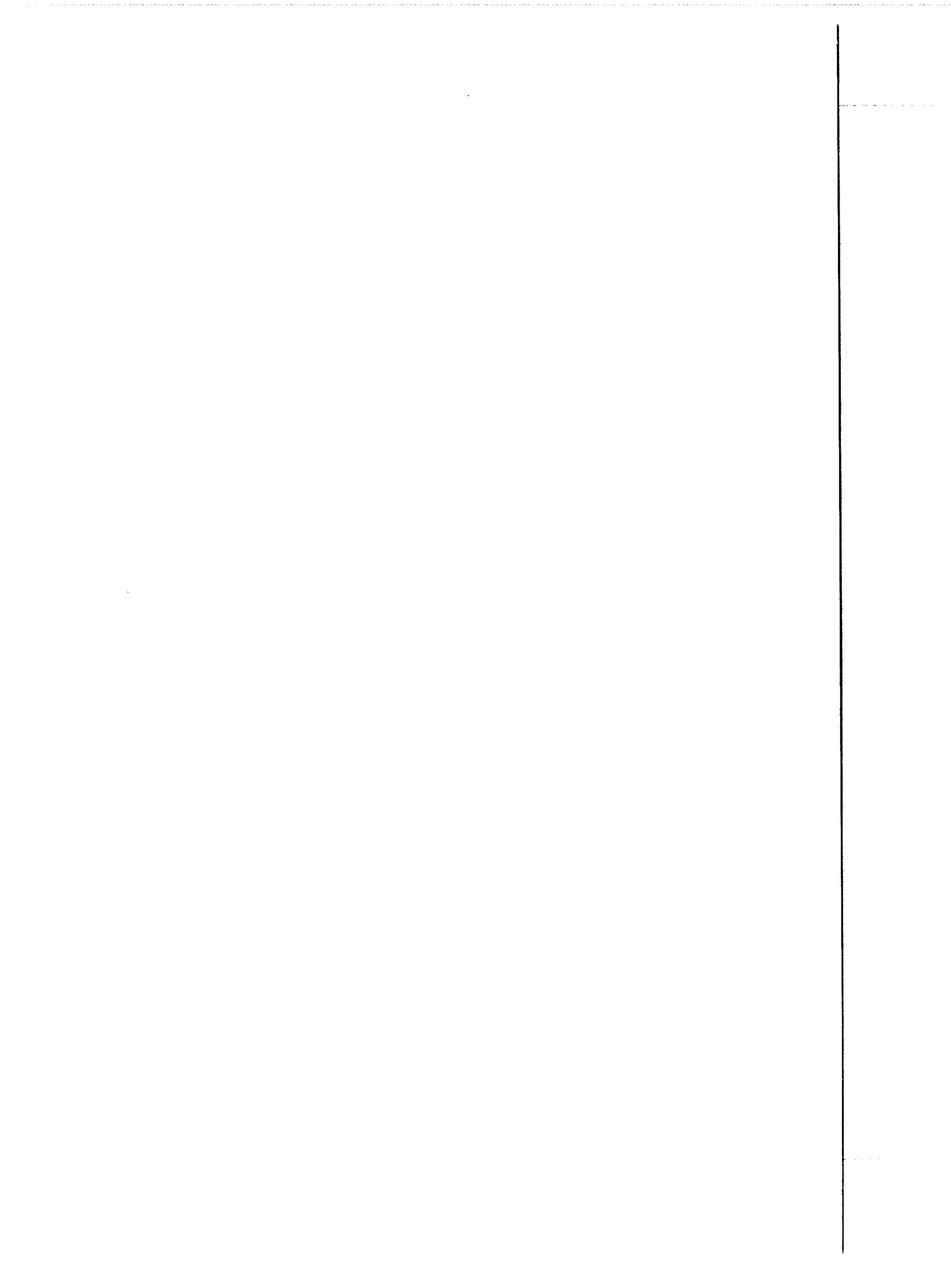
إن تاريخ الفلسفة المتقلّب حافل بالمعارضات الحادة. ولا تقتصر محاولات المعارضين في تسيير أهدافهم على النقد العلمى بل كانت الأغراض والأساليب غير العلمية جذّ مؤثرة في هذا المضمار. ويعتبر الظاهرية من رواد معارضى المدارس الفلسفية بتحفظهم على ظواهر النصوص الدينية و شأنهم في هذا شأن بعض المتكلمين و المتديّنين. و يمكننا مطالعة ذورة مساعيهم الرامية إلى محاربة الفكر الفلسفى، في تحذير الآخريين من النزوع إلى الآراء و النظريات الفلسفية، و كانت اتجاهات التحذير هذه، مختلفة باختلاف متطلبات العصر، حيث تتطلق من التشكيك في المسائل و الآراء الفلسفية لتنتهى إلى تكفير قادة الفكر و تفسيقهم.

هذا و قد تمّت مواصلة المسيرة المعارضة للفكر الفلسفى و العرفانى في القرن الأخير من جانب بعض علماء الدين من أصحاب النزعات الكلامية في خراسان و على وجه الخصوص استقطبت معارضة الحكمة المتعالية اهتمام هؤلاء العظام أكثر من أى أمر آخر. و يمثّل الحديث عن التفريق و التمييز بين العلوم الإلهية و بين العلوم البشرية محوراً تدور ادعاءاتهم و استدلالاتهم في فلكه. و العلوم الإلهية في وجهة نظرهم - علوم استمدت معيها من التعاليم الدينية عبر مراجعة النصوص الدينية فحسب و دون توظيف أى مبدأ عقلى. و العلوم البشرية هى الفلسفة و العرفان و التى تسمى بهذه التسمية بالنظر إلى دور الإنسان في نشأتها و نموها. فعلى هذا الأساس كانت المعارف و تعاطيها خطابة و كتابة، لمدة مديدة فارساً بلامنازع و منافس في معترك الفكر بخراسان يحاول تعزيز فكرة التفريق بين العلوم الإلهية و العلوم البشرية. و تكون محاربة الفلسفة و محور العرفان الهوية الأصيلة لهذه النظرية. و مع أن بعض دعاة هذه النظرية و شحوها بموشحات يقرّ المنطق بها، ليتمكن بذلك اعتبار هذه النظرية في صورتها الإبتاتية بديلاً عن الفكر الفلسفى و العرفانى و ذلك بعد صورتها الإبتالية.

و هذه الجهود ذاتها تقف مبعث إعجاب و استحسان لعديمى المعرفة للهوية الأصيلة لهذه النظرية. و يؤدى قطع مسيرة الدراسة و التحقيق بجولة في المؤلفات، إلى اتضاح هذه النظريات و معالمها من أقصاها إلى أقصاها دون الحكم المسبق و المتسرّع و بمعزل عن الشوب بالأفكار الرئيسة لهذه النظرية حيث تظهر بالتالى قابلية هذه النظريات لاستبدالها بالنظريات المعارضة كما يتضح مدى توفيق هذه النظرية في خلق تنظيم علمى متقن.

الألفاظ الرئيسة: المعرفة، العقل و العلم، الوجود، الماهية، النفس، التجرد، المادة، المعاد الجسمانى و الروحانى،

التوحيد.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	فصل اول: مقدمه
۲	۱-۱- تعریف مسأله و بیان سؤالهای اصلی تحقیق
۸	۱-۲- فرضیات ویژه تحقیق
۹	۱-۳- انگیزه تحقیق
۱۱	۱-۴- روش تحقیق
۱۳	۱-۵- تنگناها و مشکلات پژوهش
۱۵	۱-۶- دستاوردهای تحقیق
۱۷	۱-۷- مروری بر فصول تحقیق
۲۳	فصل دوم: معرفت‌شناسی
۲۴	۲-۱- توصیف
۲۴	۲-۱-۱- عقلانیت و خردورزی
۲۵	۲-۱-۲- نفی اخباری‌گری
۲۶	۲-۱-۳- نفی عقل فلسفی
۲۹	۲-۱-۴- مفهوم عقل در دیدگاه تفکیک